

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2025. május 5.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

OKTATÁSI HIVATAL

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd oldja meg a feladatokat!

Mennyire modern – s modern-e Jókai Mór?

Részletek Fried István *Jókai Mór életrajzai és más furcsaságok* című kötetéből

A kérdés az újabb Jókai-kutatások során merült föl [...]. Jókai nem gyömöszölhető be sem abba a kategóriába, amelynek körvonalazása részint saját magától származik, különböző önértelmezéseiben, nem utolsósorban regényeihez mellékelt kései utószavaiban, sem abba, amely másoktól származik: nem kevés leegyszerűsítéssel romantikus klisék szerzőjeként emlegetve (angyal-ördög figuráit, nemzeti mitológiát teremtő fáradozásait), sem abba, amely realista-naturalista irányzatpoétikák elvárásaitól vezettetik. Eisemann György szavaival élve, Jókai a „folytatódó romantika” alkotója, a magyar irodalomban (és talán nem csak ott) még a 20. századba is átnyúló művészeti elképzelés reprezentatív, nemcsak az olvasóközönség tisztelt és szeretett (fő)szereplője; akinek életműve nem a valahová bizonyosan besorolhatóságtól kaphat elismerő vagy elmarasztaló minősítést. Kudarcos minden törekvés, mely a 19. század eltérő prózapoetikái szerint regényalakzatokat formáló írószemélyiségek szerényebb kortársaként láttatná. Egyébként bár a naturalizmusra a maga módján reagált, inkább ellenkezéssel, a gyakorlatban élt némely eszközével. Zolát idézte, de Dosztojevszkij-hivatkozásra is bukkanhatunk életművében. Ez azonban legfeljebb az író tájékozódásáról árulkodik, nem művei korszerűségéről vagy korszerűtlenségéről. A Flaubert felé vezető nyom is föltárható egy kevesebbet emlegetett Jókai-regényt olvasva, mint az kitetszik Hansági Ágnes kutatásaiból.

Mindezt tekintetbe véve, újra föltehető a kérdés: modern szerző-e Jókai? A válasz elől nem tanácsos kitérni: attól függ, mit értünk modernségen, honnan számítjuk az irodalmi modernség kezdetét. [...]

Nyilván nem egyetlen mű nyomán adható erre válasz, ha egyáltalán szükséges az így feltett kérdés(ekre) válaszolni. [...] Zola naturalizmusa éppen úgy nem mentes a romantikától, mint ahogy még Dosztojevszkij esetében is megfontolandó: nemcsak Victor Hugót becsülte sokra, Puskin-émlékbeszédében éppen a *Cigányok* jelentőségére utalt, arra az elbeszélő költeményre, amelyet Jókai is lefordított. A romantika évszázados történetében ugyan nem a Lovejoy¹ értelmében gondolt „romantikák”-ról, hanem a koronként és a nemzeti irodalmakként változó romantikáról talán érdemesebb elmélkedni. A magyar romantika Vörösmartyval „tört át”, de még Krúdy Gyula sem mondott le róla, a „ködlovagok”² sem. Ady Endrénél is fölbukkannak nyomai, a 20. század magyar történelmi regényeinek jórésztében is felfedezhetők a romantikus kezdemények. [...]

Jókairól elhitték kortársai, jórészt utókora is, hogy az, akinek látszik, aztán az, akiről Gyulai Pál nem győzött elég rosszat (ritkán jót) mondani, akit hol a közönségnek állítólagos hízeltége, hol eredendő felületessége (?) miatt el lehetett marasztalni, akinek egy avulóban lévő, sőt avult romantika számos vétkét föl lehetett róni, ami illúziókba ringatta olvasóit. Mindeközben Jókai járta a maga külön útját, egyre csak bonyolította és „formailag” rétegezte a maga prózáját, mind több területet meghódítva az alaptörténeteket újra – másképpen, sejtelmesebben beszélte el. Nem tért ki az elől sem, hogy prózájában reflektáljon a maga prózájára, eljuttasson az elbeszéléssel, a lehető legártatlanabb arccal a lélek és a test olyan tartományaiba kalauzoljon, ahová korábban kevesen merészkedtek. [...]

Abba a hibába nem szabad esnünk, hogy csak azt ismerjük el korszerűnek és értékesnek, időtállóan, ami a „nyugati” irodalmakkal, irányzatokkal párhuzamosan halad. Az irodalomtörténetben nem létezik

¹ Lovejoy, Arthur O. szerint a „romantikus” kifejezés ma már olyan sok mindent jelent, hogy önmagában nem jelent semmit. A romantika szó többes számú használatára tett javaslatot.

² ködlovagok: a századvég tétova, céltalan, sokszor magányos, meg nem értett alkotói

„ideáltípus”, amelyet feltétlenül és mindenáron követni kell, amelyhez közeledni kötelező előírás. Kelet-Közép-Európában már a romantika sem azt jelentette, amit a német vagy az angol irodalomban. [...]

Jókai még formai kísérleteivel is a romantikán *belül* maradt, élete végéig romantikus regényíró, nem kérhető rajta számon a polifonikus regény, amely Dosztojevszkijnek megkülönböztető jellemzője. Ami Jókai „világirodalmi” viszonyulásait és „választásait” illeti, gyümölcsözőbb, ha azt kutatjuk: mint tágitotta ki novella- és regénykísérleteivel a romantikának maga megszabta határait, s ha nem fordult is szembe népszerűségét meghozó prózai epikájával (miért tette volna?), többnyire maga vonta kétségbe ennek időszerűségét, főleg az 1880-as esztendőktől kezdve. Epikájában saját „ideáljai”-tól távolodva, akarva-akaratlan szembe kellett néznie azokkal a prózai törekvésekkel, amelyeket nyilatkozataiban el- és megítélt, de amelyeket regényeiben a maga módján érvényesíteni próbált. Bori Imre volt az első, aki különös hangsúllyal emlegette Jókai szerelem-megjelenítésének újszerűségét, a morbid erotika megjelenítését, a nagyvárosi tematika egyre rétegzettebb megszólaltatását, a 18. századi és a kortárs populáris kultúrának az eddigiektől eltérő, tehát nem a népies, nem falusias-patriarchális viszonyok közé helyezett feldolgozását, a századvégi szórakozás tereinek és alakjainak benyomulását novelláiba, regényeibe, verses formában pedig a politikai, társasági bökversek, a chansonok, a kuplék, a karikarisztikus szólás irodalmi elfogadtatására irányuló törekvését, élclapjában írás és rajz/illusztráció közös történetmondása újszerűségét. [...]

Minden századforduló felé haladás előhívja írók számvetésre késztetését, rettegéseit, nosztalgikus érzéseit. Az irodalmi világ sem maradt mozdulatlan, személyesen is megismerte az ifjú nemzedéket, eljutott hozzá Bródy Sándor, Gárdonyi Géza, Herczeg Ferenc néhány műve. A regény és általában a prózai epika diadalútja, felülértékelődése, legfontosabb, legnépszerűbb műfajjá válása akár elégtétellel is tölthette volna el; ám az 1880-as, 1890-es esztendők európai regénye alig-alig emlékeztetett azokéra, akiktől Jókai tanult (Dickens, Victor Hugo). Jókai – minden látszat és jó néhány megnyilatkozás ellenére – nem maradt tétlen, nem azon a vágányon haladt, amely nyílegyenesen látszott futni a múltból a jövőbe, mégsem siklott ki pályája, beleállt a „verseny”-be, mást és másképpen írt, ha úgy látta jónak: bűnügyi elbeszélést (olykor humorral töltve), nagyvárosi regényt, utópiát, pikareszket, cirkuszi történetet, a Medúza szépségét, vitaszöveggé alakítván a történetmondást. Formailag nemegyszer meglepően, többnyire társadalmi változásokat és változatokat gondoltatott el. Nem fáradt el, nem merült ki. A kortársak jöttek zavarba, nem ő. A kritika meg többnyire csak hallgatással (nem) felelt.

Forrás: Fried István (2024): *Jókai Mór életrajzai és más furcsaságok*. Tiszatáj Könyvek, Szeged 2024. 279 l.

A feladatlap bázisszövege az eredeti forrásszöveg módosításával (rövidítésével, nyelvtani egyszerűsítésével), de az eredeti szöveg integritásának megtartása mellett jött létre.

1. Soroljon fel az olvasott tanulmányrészlet alapján két olyan jellemző vonást, mely Jókait egyértelműen a romantika stílusirányzatához kapcsolja!

Lehetséges válaszelemek

- nemzeti mitológia teremtése
- szélsőséges jellemábrázolása
- „angyal-ördög figurái”
- romantikus klisék használata
- illúziókba ringatta olvasóit
- ideálteremtés
- a „folytatódó romantika” alkotója

Adható 2, 1, 0 pont.

2. Bizonyítsa az olvasott tanulmányrészlet alapján, hogy Jókai – bár élete végéig romantikus regényíró, a „folytatódó romantika” alkotója –, el is távolodott a romantikától, meghaladta azt! Két eltérő válaszelemet említsen!

Lehetséges válaszelemek

- élt a naturalizmus néhány eszközével
- bonyolította és „formailag” rétegezte a maga prózáját
- reflektált saját prózájára
- a lélek és a test olyan tartományaiba kalauzol, ahová korábban kevesen merészkedtek
- saját korábbi ideáljaitól eltávolodott
- szerelem-megjelenítésének újszerűsége
- morbid erotika
- a nagyvárosi tematika egyre rétegzettebb megszólaltatása
- kortárs populáris kultúra feldolgozása
- új műfajok: politikai, társasági bökversek, a chansonok, a kuplék, stb (médiajelenlét)
- karikarisztikus szólás
- rajz/illusztráció közös történetmondása
- vitaszöveggé alakított történetmondás

Adható 2, 1, 0 pont.

3. Nevezzen meg egy francia, egy orosz és egy angol szerzőt, akit a tanulmányrészlet valamilyen összefüggésben említ Jókaiival!

francia szerző: Victor Hugo/Flaubert/Zola

orosz szerző: Puskin/Dosztojevszkij

angol szerző: Dickens

Adható 1, 0 pont. A három név ér együtt 1 pontot.

4. Ön szerint miért nem „gyömöszölhető be” Jókai semmilyen kategóriába? Két eltérő válaszelemet említsen a szöveg alapján!

Lehetséges válaszelemek

- stílusirányzatok sokfélesége (pl. a „folytatódó romantika” alkotója... a naturalizmusra a maga módján reagált)
 - műfaji gazdagság
 - hatalmas életmű
 - nem a kijelölt vágányon haladt, kísérletező kedv
 - különböző korok, korszakok az életmű más-más értékeit látták, vizsgálták (fókuszváltás)
 - a hosszú írói pálya során maga Jókai/Jókai írásművészete is sokat változott
- A válaszok más megfogalmazásban is elfogadhatók. Idézet is elfogadható.

Adható 2, 1, 0 pont.

5. A bázisszövegben több irodalomtörténész neve szerepel. Az alábbiakban tőlük olvashat egy-egy olyan idézetet, amely tartalmi összefüggésben van a szöveg valamely részletével. Keresse meg a kapcsolatot az idézet és a bázisszöveg egy részlete között! Húzza alá annak az irodalomtörténésznek a nevét, akitől az idézet származik!

a)

„Bárhová nézünk ezekben a regényekben, a »szép« valóság mögött a »rút«, ám igaz, éppen ezért Medúza-arca mutatja meg magát. Baudelaire »döggépzete«, amely bejárta Európát, Magyarországon Jókai regényeiben talált otthonra.”

Bori Imre (1979): A magyar „fin de siècle” írója: Jókai Mór. In.: *Varázslók és mákvirágok*. Forum Kiadó, Újvidék

Bori Imre

Hansági Ágnes

Gyulai Pál

b)

[Az író] „a »*Bovaryné*-ban megalkotott realista regénynek« maga lesz az első rombolója [...] ösztönösen érzett rá a műfaj (a 19. századi lineáris elbeszélésre alapozott ún. nagyregény) »halálára«.”

Hansági Ágnes *A magyar Bouvard és Pécuchet*

https://epa.oszk.hu/03000/03099/00025/pdf/EPA03099_tempevolgy_2015_1_068-083.pdf

Bori Imre

Eisemann György

Hansági Ágnes

c)

„Az út, melyen Jókai annyi öntettségrel s a nagy tömeg tapsai közt jár, nem az igaz művészeté. [...] [Jókai] oly leleményes rendező, oly szemképráztató díszletmester, hogy majd mindig tud valami hatást előidézni s a nagy tömeg obligát tapsai sohasem maradnak el.”

Gyulai Pál válogatott művei <https://mek.oszk.hu/04900/04968/html/01.htm>

Eisemann György

Gyulai Pál

Fried István

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

6. A regényt sokáig irodalom alatti műfajnak tekintették, a 18. század közepétől azonban egyre népszerűbb műfajjá vált. Nevezzen meg két okot ismeretei alapján, ami hozzájárult a regény „irodalmivá” válásához!

Lehetséges válaszok:

- a polgárság megerősödik, saját életét akarta viszontlátni a regényekben
- az olvasni tudók száma jelentősen megnőtt
- gazdag, érdekes életanyag
- az eposz és a tragédia, mint a korábban legtöbbször értékelt műfaj hitelét veszítette
- a verses epika háttérbe szorult, a prózai művek kedveltebbek
- a regény szórakozást nyújt
- a regény életmodellt mutat az olvasónak (pl. utazások)
- eleinte hangsúlyozták a történetek valóságosságát, a hitelesség látszatára törekedtek
- nem kötötték szigorú műfaji szabályok
- a polgári olvasóközönség igényeit is kiszolgálta

(az írás polgári foglalkozás lett, a nyomdaipar, könyvkereskedeleme fellendült, a könyvek olcsóbbá váltak, könnyebben jutottak hozzá az olvasók válaszelemek is elfogadhatók, de csak 1 pontért; amennyiben csak ezek közül ír a vizsgázó két válaszelemet, a két válaszelemre csak 1 pontot kaphat.)

Adható 2, 1, 0 pont. Minden más, releváns válasz elfogadható.

7. A regénynek számtalan válfajával találkozott tanulmányai során. Az alábbi táblázat első oszlopa ezek közül sorol fel néhányat. Írjon példát mindegyikre a felsorolt szerzők és művek közül válogatva! Minden rovatba egy információ kerülhet.

(14–12 jó válasz 5 pont. 11–10 jó válasz 4 pont. 9–7 jó válasz 3 pont. 6–5 jó válasz 2 pont. 4 jó válasz 1 pont.)

Szerzők: Cervantes, Goethe, Puskin, Stendhal, Scott (Walter), Swift, Voltaire

Regénycímek: *Anyegin, Az ifjú Werther szenvedései (Werther), Candide avagy az optimizmus (Candide), Don Quijote, Gulliver utazásai, Ivanhoe, Vörös és fekete*

A regény válfajai, típusai	Szerzők	Regénycímek
lovagregény/lovagregény paródia	Cervantes	Don Quijote
tézisregény	Voltaire	Candide/Candide avagy az optimizmus
ellenutópia/ellenutópiászerű példázat	Swift	Gulliver utazásai
napló- és levélregény	Goethe	Werther/Az ifjú Werther szenvedései
történelmi regény	Walter Scott	Ivanhoe
verses regény	Puskin	Anyegin
analitikus regény és karrierregény	Stendhal	Vörös és fekete

Adható 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

8. Az alábbiakban három részletet olvashat a 7. feladatban felsorolt egy-egy regényből. Az idézett, jellegzetes részeket alapján állapítsa meg, mely regényekből valók az idézetek!

a) *Augusztus 21.*

Hasztalan nyújtom feléje a karomat reggel, ha nehéz álmomból ébredek, hasztalan keresem ágyamban éjszaka, ha egy boldog, ártatlan álom rászédett, mintha őmellette ülnék a réten, és fognám s ezer csókkal borítanám a kezét. Ó, ha ilyenkor, még félig az álom révületében, utána nyúlok, és ettől felébredek - könnyek árja zuhog fuldokló szívemből, és vigasztalan zokogok a sötét jövő felé.

Augusztus 22.

Szerencsétlenség ez, Wilhelm, tevékeny erőim nyugtalan tétlenségre hangolódtak le, nem bírom a restséget, és tenni se tudok semmit. A képzeletem elapadt, semmi érzés nem kapcsol a természethez, és undorodom a könyvektől. Ha elvesztettük saját magunkat, mindenünk elveszett.

A regény címe: Werther/Az ifjú Werther szenvedései

Adható 1, 0 pont.

b) Pangloss a metafizikával vegyes teológiát s a kozmológiával kapcsolatos kretinológiát tanította. Remekül tudta bizonyítani, hogy nincs okozat ok nélkül, hogy ebben a lehető legeslegjobb világban a nemes báró kastélya a legeslegszebb várkastély, s hogy a nemes báróné a bárónék legjobbika. – Bizonyos – mondta s kimutatható, hogy nem is lehetnek másképp a dolgok, mert ha már mindennek célja van, minden, ugyebár, szükségképpen a legeslegjobb célért is van. [...] Következésképp, akik azt állítják, hogy minden jól van ezen a földön, ostobaságot állítanak: azt kellene mondaniok, hogy minden a legjobban van.”

A regény címe: Candide/Candide avagy az optimizmus

Adható 1, 0 pont.

c) Kora gyermekségétől fogva voltak elragadtatott percei. Gyönyörrel gondolta el, hogy valamikor majd megismerkedhetik a párisi szép asszonyokkal; valami hősi tettel magára fogja vonni a figyelmüket. Miért ne lehetne, hogy egyikök belészeret, mint a hogy' Bonaparte-ot, a szegény tisztet, megszerette a ragyogó de Beauharnais asszony? Évek óta nem volt talán egyetlen órája sem, amelyben ne ismételte volna magában, hogy Bonaparte, a kopott és vagyontalan hadnagy, kardjával az egész világ urává tette magát. Ez a gondolat megenyhítette szenvedéseit, amelyeket nagyoknak vélt, és megkettőzte jókedvét, ha öröme volt.

A regény címe: Vörös és fekete

Adható 1, 0 pont.

9. A romantikát követő modernség az epikában – így a regényben is – jelentős fordulatot hozott. Mutassa be ezt a fordulatot oly módon, hogy húzza alá az alábbi szövegben a megfelelő szót!

A század második felére NŐ / CSÖKKEN a cselekmény egységesítő szerepe. FELLAZUL / ERŐSÖDIK a történet ok-okozati összefüggésrendje. A METONIMIKUS / METAFORIKUS elbeszélés helyére a METONIMIKUS / METAFORIKUS elbeszélés lép. MEGRENDÜL / ERŐSÖDIK a mindentudó elbeszélő szerepe.

Adható 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

10. Az alábbiakban két részletet olvashat egy-egy regényből. A részletek alapján döntse el, hogy mely stílusirányzatok jellemző jegyeit hordozzák a szövegek!

a) „... arccal fölfelé, egyedül maradt a gyertya világában. Már csak hústömeg volt, egy csomó nedv és vér, egy lapát megromlott hús, egy vánkosra dobva. A gennyes pattanások ellepték az egész arcát, egyik hólyag a másikat érte, s beszáradva, beesve, szürkés sárszínükkel olyanok voltak már, mint egy halom penészes föld ezen az idomtalan roncsra, melyen nem látszott többé emberi vonás. Bal szeme teljesen eltűnt az erős gennyedés következtében; a másik, félig nyitva, beesett, mint valami sötét, rothadásos lyuk. Az orr még gennyedt. Egész vöröses kéreg támadt az egyik arcán, s ellepte a száját, s ocsmány mosolyra torzította. S a megsemmisülésnek ezen a rettenetes és groteszk maszkján, a haj, az a gyönyörű haj még mindig megtartotta régi napos fényét, s mint valami arany patak omlott alá. Venus oszlásnak indult.”

A stílusirányzat megnevezése: naturalizmus

Adható 1, 0 pont.

b) „Jövel, édes borzadások órája! estvéli szürkület, mikor az elmém oly mélyen elandalodik, és képzelődésem a véghetetlennek tartományait járja!... A nap tüzes kereke lesüllyedt a hegyen túl. A szellők hívesebben lengenek. Csak egy-két magános szállangó bogárka repül fülem mellett el, és annál jobban növeli az esthajnal dicső csendességét... A képzelet országlása kezdődik...

Suhog az estszél a falevelek között. A magas tölt hold függ a levegőben. Csípő híveséget harmatoz le... Minden homályos szegletéből a bokroknak csuda árnyékformák ballagnak elé!... Az én szívem megtelik szomorú emlékezettel szerelmes halottaimról... Ott a hold felett, dicsőült anyám! ott vagy te; egyetlen leányodat itt hagytad az emberek keménységének. Nézz le reám, kísérv mindenütt, légy őrző angyalom. Ha békétlenkedik ez a szív, nyugtasd meg. Ó, ha a szomorúság rágja, jelenj meg egy gyenge estszellőben, fuvalj orcámra jelenléted, és vidám leszek. De ha lehet - anyám, én édes anyám, végy fel hamar magadhoz...”

A stílusirányzat megnevezése: szentimentalizmus

Adható 1, 0 pont.

11. Az alábbiakban három, Ön által is ismert magyar regényből készült filmváltozat képeit látja. Adja meg a képek alapján annak a regénynek a címét, amelyből készült a filmváltozat!

a)

A regény címe: Az arany ember/Az aranyember/Aranyember

Adható 1, 0 pont.

<https://www.imdb.com/title/tt0055758/>

b)

A regény címe: Édes Anna

Adható 1, 0 pont.

<https://nfi.hu/alapfilmek-1/alapfilmek-filmek/jatekfilm/edes-anna.html>

c)

A regény címe: Úri muri

Adható 1, 0 pont.

<https://www.dabas.hu/index.php/onkormanyzat/teb-ertektar/teb-nyilvantartas/3834-az-uri-muri-cimu-film-forgatasa-dabason-1949-ben>

12. Olvassa el az alábbi részletet Orwell 1984 című regényéből, majd oldja meg a feladatokat!

„Persze az igék és a melléknevek közt végezzük a legnagyobb irtást, de a főnevek százait is teljes joggal kiirthatjuk. S nemcsak a rokon értelműeket, hanem az ellentétes értelműeket is. Mert ugyan miféle létjogosultsága van egy olyan szónak, amelyik pusztán csak egy másik szónak az ellentéte? Vegyük például a »jó« szót. Ha egyszer van egy olyan szavunk, mint a »jó«, ugyan mi szükség olyan szóra is, hogy »rossz«? A »nemjó« éppen olyan megfelelő... [...] Ha pedig a »jó« nyomatékosabb kifejezésére van szükség, mi értelme annak, hogy egész csomó olyan, teljesen haszontalan szót használjunk, mint például a »kitűnő«, a »ragyogó« meg a többi hasonló? Ezeknek a jelentését tökéletesen fedi a »pluszjó«, vagy a »duplapluszjó«, ha még fokozottabb értelmére van szükségünk. [...] A végén a jóság és a rosszság egész fogalomkörét ki fogja fejezni hat szó – azazhogy igazában egyetlen szó.”

a) Írjon egy-egy példát a szövegből az alábbiakra! A két jó példa együttesen ér 1 pontot.
zöngésség szerinti részleges hasonulás: közt/megfelelő/azazhogy

(Elfogadható még: egyszer.)

mutató névmás: olyan/ezeknek/annak

Adható 1, 0 pont. A két jó válasz ér együttesen 1 pontot.

b) Vizsgálja meg az alábbi összetett mondatot, majd

- **VAGY írja le a tagmondatok viszonyát**
- **VAGY rajzolja le a mondat ágrajzát egyértelmű jelölésekkel!**

Csak az egyik módon kell megoldania a feladatot.

1.	2.	3.
Ha egyszer van egy olyan szavunk, / mint a »jó«, / ugyan mi szükség olyan szóra is, /		
4.		
hogyan »rossz«?		

VAGY

Főmondat: 3.

Adható 1, 0 pont.

A főmondatnak van alárendelve a 4. tagmondat: minőségjelzői/kijelölő jelzői alárendelés.

Adható 1, 0 pont.

A főmondatnak van alárendelve az 1. tagmondat: időhatározói alárendelés.

Vagy: A sajátos jelentéstartalom: feltételes.

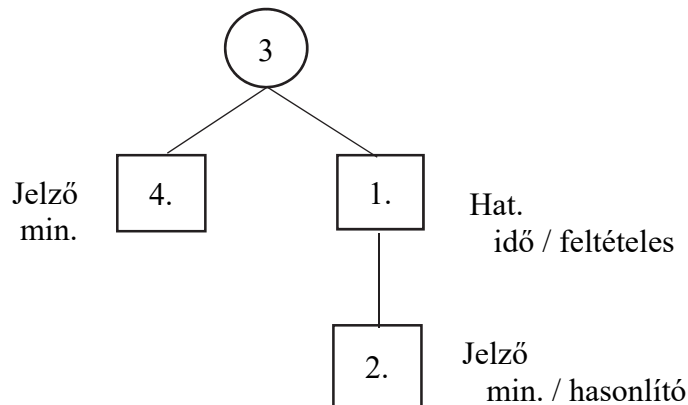
Adható 1, 0 pont.

Az 1. tagmondatnak van alárendelve a 2. tagmondat: minőségjelzői/kijelölő jelzői alárendelés.

Vagy: A sajátos jelentéstartalom: hasonlító.

Adható 1, 0 pont.

VAGY

Csak a pontos és egyértelmű meghatározás és jelölés értékelhető.

Amennyiben a vizsgázó mindkét megoldási lehetőségbe belekezdett és nem jelölte egyértelműen választását, akkor az első megoldást kell figyelembe venni a pontozásnál.

c) **Orwell regénye Óceániában játszódik. Mi Óceánia hivatalos nyelve?** újbeszél

Adható 1, 0 pont.

Összesen adható 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

13. Az alábbi meghatározások a népszerű irodalom egy-egy fogalmára vonatkoznak. Nevezze meg, melyek ezek a fogalmak, majd karikázza be annak a fogalomnak a betűjelét, amelyik nem műfaji kategória!

a) **izgalmas, félelmet, rémületet keltő történet:** horror/thriller/bűnügyi történet/krimi/detektívregény/gótikus regény/vámpírregény

☒ **népszerű, az eladási listákat vezető könyv:** bestseller

c) **tudományos, fantasztikus regény, irodalom:** sci-fi/science fiction/fantasy

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont. A fogalmak meghatározása 1-1 pont. A b) válasz bekarikázása 1 pont.

A hibásan írt szóalakok 1 hibapontos helyesírási hibának minősülnek.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ÁLTALÁNOS ELVEI

1. A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

2. A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

3. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.

4. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő. Nem elvárás a javítási-értékelési útmutató szakmai nyelvének használata.

5. A javítási-értékelési útmutató közli a műértelmező szövegalkotás, valamint a reflektáló szövegalkotás feladatokra adható pontok teljesítménytartományait.

4. Az értékelő az adott feladatmegoldást az egyes értékelési szempontokon belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.

6. Az értékelő tanár a javítási és értékelési útmutatóban közölt jelrendszerrel jelöli a dolgozatban a jónak minősített, a feladatkiírás szempontjából releváns válaszlelemeket, valamint jelzi a szerkezeti, stílusbeli, szövegalkotási, nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

7. Ha a vizsgázó nem a feladatban kitűzött témát dolgozza ki, vagy egyáltalán nem oldotta meg a szövegalkotási feladatot, a szövegalkotási feladatra adható pontszáma minden értékelési szempont esetében 0 pont.

8. A helyesírás minősítése a helyesírás szabályainak való megfelelés szerint; a súlyos hibák, az enyhe hibák és a központozás figyelembevételével, a javítási-értékelési útmutatóban közölt egységes pontozási elv szerint történik.

9. Az íráskép minősítése a szöveg rendezettsége, olvashatósága az olvasó szempontjának figyelembevételével, a forma kulturáltsága szerint történik.

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA

Tartalom – adható összesen 25 pont.

A bázisszöveg és feladat értése; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszelemek a feladat szempontjainak, szövegbázisának való megfelelése (problémaérzékenység, lényeglátás, témataratás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás) szerint. Terjedelem: 600–800 szó.

Pont	A teljesítménytartomány jellemzői
25–20 pont	a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol; kifejtett, indokolt, tárgyyszerű állítások, következtetések; ítélőképesség, releváns értékítélet; az értelmezési szempontoknak megfelelő tárgyi-fogalmi tudás meggyőző alkalmazása; indokolt példák, hivatkozások
19–15 pont	részleges megfelelés a feladat szempontjainak; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság részben elfogadható alkalmazása; helyenként kifejtetlen állítások, következtetések; esetleges tárgyi tévedések; több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény
14–10 pont	hiányos megfelelés a feladat szempontjainak; kevés releváns, kifejtett állítás; korlátozott fogalmi tájékozottság; törekvés releváns vélemény megfogalmazására
9–5 pont	alig reflektál a feladatban adott szempontokra; többségükben felületes közlések, hiányos tárgyi-fogalmi tudás
5–0 pont	nem reflektál a feladatban adott szempontokra; felületes, tartalmatlan közlések, megalapozatlan állítások; hiányos, téves tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések alig vagy nem azonosítható álláspont
Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedeleme: 600–800 szó) szerint.	
5–4 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedeleme (+/– 50 szó)
3–2 pont	részben rendezett gondolatmenet; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás); elvárt terjedeleme (+/– 50 szó)
1–0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedeleme (550 szó alatt) 850 szó feletti terjedeleme

Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 10 pont. A nyelvi regiszter, a stílus, a szókincs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.	
10–8 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, világos megfogalmazás és mondszerkesztés; pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókincs; kifejező, árnyalt, következetes előadásmód; esetleg néhány kisebb nyelvi bizonytalanság
7–6 pont	gördülékeny megfogalmazás, átlátható mondszerkesztés; az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; többnyire szabatos előadásmód; esetleg néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
5–3 pont	jellemzően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, nyelvhelyességi hibák; bizonytalanság a nyelvi regiszterben
2–0 pont	a szövegre nagyrészt jellemző igénytelen, pongyola nyelvhasználat; a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondszerkesztés; sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

MŰÉRTTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: ÖSSZEHASONLÍTÓ ÉRTELMEZÉS

Értelmezze az alábbi költeményeket! Elemzésében térjen ki a két vers lírai alanyának léthelyzetére és beszédmódjára! Mutassa be a művek műfaji sajátosságait, illetve poétikai eszközeik jelentésformáló szerepét!

Fogalmazása 600–800 szó terjedelmű legyen!

Berzsenyi Dániel: Levéltöredék barátnémhoz Ne kérdezd, barátném! mint töltöm időmet, S távolléted alatt kedvem miben lelem! Tudod, elvesztettem édes enyelgőmet, Tudod, magam vagyok, mert te nem vagy velem. Lefestem szüretem estvélyi óráit, Ha már cselédimet nyugodni eresztém, És csak alig hallom a vígság lármáit, Agg diófám alatt tüzeimet gerjesztém. Leplembe burkolva könyökemre dülök, Kanócom pislogó lángjait szemlélem, A képzelet égi álmába merülök, S egy szebb lelki világ szent óráit élem. Az ősibogárnak busongó hangjai Felköltik lelkemnek minden érzéseit, S az emlékezetnek repdező szárnyai Visszahozzák éltem eltűnt örömeit. Életem képe ez. – Már elestvéledtem, Béborúlt az élet vidám álorcája! Még két mulatótárs van ébren mellettem: A szelíd szerelem hamvadó szikrája S bús melancholiám szomorgó nótája. [1804–1808 között]	Babits Mihály: Levél Ne kérdezd, barátom, hogy mit dolgozom mert csak vékony időm könyvét lapozom s ez a fáradt élet úgy tart pihenőt, mint üres könyv-oldal új szakasz előtt. A fű sarját nyírom, a fákat nyeselem, fázó bárány módján a Napot lesem. Lapokkal, levéllel halmos asztalom: zsongó gyepem ágya csendesebb halom. Asztalom bús szirtjén lapok, levelek, lelkekből verődött, nyugtalan sereg idevert madárraj, zsigog és csipog: üzenetek, élet, levelek, lapok... Ne várj tőlem semmit, távol jóbarát! Ne lesd a poétát, tirannus világ! Barlangba huzódott, sárkányokkal vív, szökevénynek látszik, aki volt oly hív. Szökevénynek látszik, lelke csupa dac, amit tőle várnak, sohse teszi azt. Jaj, szegény lélek, hát világ rabja légy? Vagy saját szobroznak hitvány majma légy? Búsan mosolyog rám kertemből a nyár, mert engem az ősz kezd aranyozni már, hervadt fa rozsdája, halálos arany, kit ez a fény von be, annak este van. Mint kit egy dús ünnep örömére rég talpig aranyba vont az éh-szemű nép, meztelen áll ott, eleven szobor: csak ő maga tudta, hogyan fuldokol.
---	---

Forrás: Berzsenyi Dániel összes versei (1986). Szépirodalmi Kiadó, Budapest 84–85.

Forrás: Babits Mihály összegyűjtött versei (1977). Osiris Kiadó, Budapest 375–376.

A **Tartalom** szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha

- I. a dolgozatíró elemzésében kitér a két vers lírai alanyának léthelyzetére ÉS beszédmódjára,
- II. bemutatja a művek műfaji sajátosságait,
- III. kitér a versek poétikai eszközeinek jelentésformáló szerepére.

A feladatkiírás szempontjaira a vizsgázónak mindenképpen szükséges válaszszövegeket adnia; ezek hiánya tartalmi pontvesztéssel jár.

Lehetséges tartalmi elemek a feladatkiírás szempontjai szerint

I. A két vers lírai alanyának léthelyzete és beszédmódja:

Berzsenyi Dániel: *Levéltöredék barátnémhoz*

- Berzsenyi Dániel versének lírai alanya egy szüreti mulatság estéjén vonul külön a mulatozók társaságától.
- Meg nem nevezett barátnőjének kezd el levelet írni: levéltöredékében barátnője hiányában saját, örömtelen magányáról számol be. A vers üzenete a címzett névtelensége okán általános érvényűvé válik.
- A vigasságtól térben is különválva, öreg diófája alatt egyedül üldögélve, egy gyertyaláng fényében repül a képzelet és a múltidéző emlékezés révén egy vágyott, szebb és boldogabb világba.
- A fantáziavilág és a múlt valóságos örömeinek megidézése után a lírai én aktuális jelenét szemléli és értékeli. Életét az adott pillanatban értékvesztett („*Már elestvéledtem,/ Béborult az élet vidám álorcája!*”) állapotúnak tartja.
- A költemény zárlatában két „mulatótárs”-ra hivatkozik még meglévő, pozitív értékűként: a szerelemre és a költészetre („*A szelíd szerelem hamvadó szikrája/ S bús melancholiám szomorgó nótája*”), azonban e két érték is csak részlegesen, hiányokkal terhelt jelen életében. A szerelem már csak hamvadó szikra és a költészet hangja is bánatos, szomorú.
- A lírai én beszédmódja lemondó, bánatos, ez a közlés mód, illetve a tartalom értékhiánya elégikus hangvételt kölcsönöz a műnek.
- A megszólító a költemény elején meg nem nevezett, de egyes szám második személyben megszólított barátnőjéhez fordul, akinek levelet kezd írni. Azonban nagyon hamar, már az első versszakban megváltozik ez a beszédmód: a lírai én figyelme saját magára fordul. Közlése innentől egyes szám első személyű lesz. Megszólalása vallomásossá és fájdalmasan panaszossá válik. Ez a panaszos hang köszön vissza az utolsó versszak helyzetértékelésének felkiáltásában is („*Béborult az élet vidám álorcája!*”).

Babits Mihály: *Levél*

- Babits Mihály versének lírai alanya otthonában tartózkodva kezd levélbe meg nem nevezett barátjának.
- Művében a megszólított barátához, később a világhoz fordul: nekik beszéli el léthelyzetéből fakadó vívódásait, fájdalmait. A névtelen címzett szerepeltetése általános érvényűvé teszi a vers üzenetét.
- Babits Mihály lírai alanya nem a magánytól és az örömtelenségtől szenved. Az ő életét a vágy és valóság, a külső elvárások és belső kívánságok szétartása feszíti.

- Hivatalos munkája („*Lapokkal, levéllel halmos asztalom*”) és a mandátumos költőszerep kényszerű továbbvitele („*Ne lesd a poétát, tirannus világ!*”, „*Jaj, szegény lélek, hát világ rabja légy?*”) helyett most már saját magának, saját céljainak szeretne megfelelni. Idejéből szívesebben szánna kerti munkára, az ünnepezt költő szerepéből saját féltelmei és kétségei okán menekülne („*Barlangba huzódott, sárkányokkal vív/ szökevénynek látszik, aki volt oly hív.*”).
- A végességtudatban élő megszólaló az aranyba vont szobor-létben némán fuldoklik. Szenvedését csak maga ismeri, a kívülvilág mit sem sejt róla.
- Babits Mihály versének lírai alanya panaszos hangon nyilatkozik meg. Közlése önmegfigyelő és vallomásosan őszinte.
- Műve elején meg nem nevezett barátját egyes szám második személyben szólítja meg, majd figyelmét – Berzsenyi Dániel versbeszélőjéhez hasonlóan – ő is magára irányítja. Megszólalása során olykor önmagát kívülről láttatja, közlés módja ilyenkor egyes szám harmadik személybe vált (pl. „*amit tőle várnak, sohse teszi azt.*”).
- A negyedik versszakban indulati többletet felkiáltó mondatok jelzik. Az ötödik versszakban ez a feszültség fokozódik: a lírai alany önmagával folytatott, belső vívódását indulatszó („*Jaj*”), illetve az önmegszólító költői kérdések („*Vagy saját szobrodnak hitvány majma légy?*”) teszik a befogadó számára is érzékelhetővé.

II. A művek műfaji sajátosságai:

Berzsenyi Dániel: *Levéltöredék barátnémhöz*

- Berzsenyi Dániel versének címe műfajjelölő címnek tűnhet, azonban a szöveg ismeretében az olvasó felülbírálja a levéllel kapcsolatos előzetes elvárásait. A vers címében szereplő „töredék” -szó ugyanis nem a befejezetlen levél szövegváltozatát igazolja vissza a mű ismeretében, hanem a szöveg levél-voltának töredékességét előlegezi meg. A költemény a címzett megszólítása utáni szövegrészekben már nem levél, hanem önelemző, önvallomásos versszöveg.
- A mű műfaja: elégia. Fájdalmas tárgya (örömtelen magány, értékvesztés) és panaszos hangja (fogalomhasználata, képi világa, toposzai, felkiáltása) e lírai műfaj kellékeit teszik jelenvalóvá.

Babits Mihály: *Levél*

- Babits Mihály versének címe is műfajjelölő címnek tűnik, azonban a szöveg ismeretében az olvasó itt is felülbírája a levél műfajával kapcsolatos előzetes elvárásait. A költemény első sorában a beszélő megszólítja barátját; ugyanígy tesz szövegen belül a negyedik versszak elején. Azonban a mű olvasása során a befogadó a versbeszélő önelemző, vallomásos közlésével, saját belső dilemmáinak kivetítésével találkozik, így a levél mégsem válik igazán levéllel.
- Babits Mihály verse is az elégia műfajába sorolható. Ez a költemény is panaszos hangon megfogalmazott (fogalomhasználat, képi világ, toposzhasználat, költői kérdések, felkiáltás, indulatszó), fájdalmas tárgyat (vágy és valóság, felruházottság és kétség, szabadság és rabság kínzó ellentéte) hordoz.

III. A poétikai eszközök jelentésformáló szerepe:

Berzsenyi Dániel: *Levéltöredék barátnémhöz*

- Berzsenyi Dániel költeménye keresztrimes, ütemhangsúlyos alkotás. Ez a verselési mód, valamint az utolsó strófa terjedelmi többlete a klasszicizmus ellenében romantikus költői jegy.

- A költemény központi toposzai: a tűz, az ősz és az este. A tűz a második versszakban gerjedő, a harmadikban pislákoló láng, a visszatérésben pedig már csak hamvadó szikraként van jelen. A tűz az élet archetipikus jelképe. Képzete a versben elfogyást, megsemmisülést mutat. Ez az alakváltozás párhuzamos a költemény lényegi üzenetével: az értékvesztéssel.
- A szünet, a hűvösödő idő („*Leplembe burkolva*”) az őszbe helyezi a lírai ént. Az évszaktoposz az elmúlást, a végességtudatot, az alkotásban az élet örömteli szakaszának végét jelenti.
- Az alkotó az est-toposzt is használja művében („*Szüretem estvéli óráit*”). A napszaktoposz az évszaktoposzhoz hasonlóan a végességet, az elmúlást, a boldog élet befejeztét jelenti a szövegben.
- A költemény él a hangszimbolikai eszközök stílushatásával: az uralkodóan mély hangrendű sorok búskomorságot („*Az őszibogárnak busongó hangjai*”, „*S bús melancholiám szomorgó nótája*”), a magas hangrendűek vidámságot („*Felköltik lelkemnek minden érzéseit*”) fejeznek ki. A szövegfonetika által keltett hatás a verbális üzenetet erősíti.
- A vers alakzatai (az első versszak anaforája, az utolsó strófa alliterációja „*szelíd szerelem*”) nyomatékosítják a szövegrészletek mondanivalóját.
- A vers jelzős szerkezetei összetett, több érzékszerve kiterjedő hatást keltenek a befogadóban.
- Az utolsó versszak terjedelmi többlete a szöveg zárlatát teszi hangsúlyossá. Ez a romantikus formajegy a végességgel mint alapüzenettel párhuzamos.

Babits Mihály: *Levél*

- Babits Mihály verse páros rímes, ütemhangsúlyos alkotás.
- A költemény első sora szándékosan idézi meg Berzsenyi versét.
- Uralkodó szóképe: a metafora. A szövegben az életidő könyvvel, a lapok és levelek adta munka madárrajjal, a lírai én pedig fuldokló, eleven szoborral azonosítódik.
- A költemény használja a nyár és az ősz („*mert engem az ősz kezd aranyozni már*”) évszaktoposzait: jelentésük az elmúlás, a végesség képzeit emeli a versbe.
- A hasonlatok és megszemélyesítések (pl. „*s ez a fáradt élet úgy tart pihenőt, / mint üres könyv-oldal új szakasz előtt.*”) a befogadási folyamatot teszik képszerűvé.
- A szöveg alakzatai (alliteráció – „*lapok, levelek*”), a negyedik versszak anaforája („*Ne várj*” – „*Ne lesd*”), a halmozott jelzők („*lelekből verődött, nyugtalan sereg*”) nyomatékosítják a szó szerinti jelentéseket.
- A költeményben a hangszimbolikai eszközök is stílushatással bíró költői eszközökként szerepelnek. A hangutánzó szavak („*szibog és csipog*”), a kakofón szövegrészletek („*Asztalom bús szirtjén lapok, levelek / lelekből verődött, nyugtalan sereg / idevert madárraj*”), valamint a mély hangrendű sorok („*hervadt fa rozsdája, halálos arany*”) felerősítik a mondanivaló negatív üzenetét.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a Javítási-értékelési útmutatótól eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható.

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

REFLEKTÁLO SZÖVEG ALKOTÁSA 20 pont	
Tárgyi tudás, általános tájékozottság; problémaérzékenység, gondolatgazdagság; gondolatmenet, szövegfelépítés; nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) szerint. Terjedelem: 250–450 szó	
Tartalom, tárgyi tudás, általános tájékozottság	
5–4 pont	releváns, tárgyyszerű választ ad a feladat valamennyi szempontjára, bizonyítja tájékozottságát, kritikai gondolkodását, alkalmazza tárgyi tudását
3–2 pont	a feladatmegoldásban részleges válaszok; hiányos tájékozottság, esetleges tárgyi tévedés/ek
1–0 pont	erősen hiányos megoldás, kitér az adott szempontok elől; tájékozatlanság, félreértések
Problémaérzékenység, gondolatgazdagság	
5–4 pont	problémamegoldó gondolkodás, meggyőző, kifejtett állítások, következtetések; gondolati érettség, nyitottság, gondolatgazdagság, ítélőképesség érvényesülése
3–2 pont	helyenként kifejtetlen, megalapozatlan állítások; kevésbé releváns, közhelyes gondolatok
1–0 pont	érzéketlenség a problémára; irreleváns megállapítások, félreértések, felületes megközelítés
Gondolatmenet, szövegfelépítés	
5–4 pont	relevánsan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem: 250–450 szó
3–2 pont	meggyőző gondolatmenetre törekvés; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás); elvárt terjedelem 250–450 szó
1–0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (250 szó alatt) elvárt feletti terjedelem (550 szó fölött)
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	
5–4 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, gördülékeny megfogalmazás, kifejező mondszerkesztés; gazdag, pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; kiváló nyelvhelyesség
3–2 pont	választékosságra törekvés; néhol töredékes előadásmód, mondszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, bizonytalanság a nyelvi regiszterben; néhány nyelvhelyességi hiba
1–0 pont	igénytelen, dagályos nyelvhasználat; stilisztikai hibák, szegényes, pongyola mondszerkesztés, szókincs; értelemzavaró megfogalmazások (nyelvhelyességi hibák)

REFLEKTÁLÓ SZÖVEG ALKOTÁSA

„A földön annyi a jó dolog,
hát mért ne lennénk boldogok?
Az ember oly szelíd alak!
Ha nem piszkálják, nem harap.”
(József Attila)

„S tulajdonképen
Mi a boldogság?
Hisz minden ember ezt másban leli;
Vagy senki sem találta még meg?”
(Petőfi Sándor)

„– Nézd – figyelmeztetett Esti Kornél –, mindnyájan ábrándozunk arról, hogy valamikor boldogok leszünk. Mit képzelünk el ilyenkor? Többnyire valami állandót, szilárdat, tartósat. Például egy kastélyt a tenger partján, kertet és csöndet körötte, egy nőt, gyermekeket, családot, esetleg pénzt vagy dicsőséget. Ezek csacsiságok. Az ilyen képek kiskorunkban jelennek meg előttünk. Igaz, ma is megjelennek, ha a boldogságról képzelődünk, mert igazi és éber álmainkban mindig csecsemők maradunk. A mese ez, az örök és légüres mese. Ennek a kastélynak, akár a mesebeli kastélynak, nincs tervrajza, átírási költsége, adólapja. A nő, akit magunk elé festünk, testtelen és lélektelen, nem is vagyunk vele semmiféle viszonyban. A gyermekek, akiket álmodunk, sohase betegszenek meg kanyaróban, és sohase hoznak haza rossz bizonyítványt. A dicsőségről pedig nem merjük megállapítani, hogy a valóságban nagyobbra való kiadókval való tárgyalásokból áll, melyek annyira fölizgatnak bennünket, hogy később ebédelni se tudunk.

Szóval ezek a képek tartalmatlanok, és ezért csábítók.
Természetesen, van boldogság. De az merőben más.”

(Kosztolányi Dezső)

A szépirodalom visszatérő témája a boldogságkeresés. A fenti szövegrészekre reflektálva fejtse ki véleményét arról, hogy különböző szerzők miként fogalmazták meg a boldogság létállapotát! Véleményét támassza alá legalább három, különböző magyar és/vagy világirodalmi szerző művével!

Megoldása 250–450 szó terjedelmű legyen!

Lehetséges tartalmi elemek (címszavakban), a feladat kiírásának szempontjai szerint

A **Tartalom** és a **Problémaérzékenység** szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó

1. hivatkozik a feladathoz mellékelt szövegrészekre,
2. állást foglal arról, hogy különböző szerzők miként fogalmazták meg a boldogság létállapotát, véleményét legalább három, különböző, magyar és/vagy világirodalmi szerző művével alátámasztja.

1. A vizsgázó hivatkozik a feladathoz mellékelt szövegrészekre

- A József Attila-versrészlet lírai alanya ironiával viszonyul a boldogsághoz. Költői kérdése elismeri az élet jó dolgait, melyek pusztán meglelte azonban önmagában nem garantálja az emberi boldogságot. (Hozzájuk ugyanis nincs igazságos, az egyén szükségleteit figyelembe vevő hozzáférés.). Az idézett szövegrészlet két utolsó sora

rámutat a boldogság viszonylagosságára: a lírai én számára a negatívumok hiánya jelenti ezt az állapotot.

- Petőfi Sándor versbeszélője költői kérdésében a boldogság mibenlétét firtatja. Forrását egyedinek, meglétét, teljességét pedig bizonytalannak tartja. Az idézett szövegrészlet utolsó sora arra utal, hogy a boldogság a maga teljességében talán nem is megelérhető, nem megtapasztalható.
- Kosztolányi Dezső novellájának részlete is a boldogságot próbálja megragadni. Megszólalója, Esti Kornél megkülönbözteti egymástól a csupán ábrándokban elképzelt, tehát tartalmatlan, valamint a valóságosan is megélhető boldogságot.

2. A vizsgáló kitér a boldogság irodalmi jelenlétére, melynek során véleményét legalább három különböző, magyar és/vagy világirodalmi szerző művével alátámasztja

- A boldogságra nem lehet egzakt meghatározást adni, a boldogság mint létállapot: szubjektív tapasztalás.
- A boldogságot többféle szempontból közelíthetjük meg: a kérdéssel többek között a pszichológia, a teológia, a szociológia, a filozófia, a művészetek, köztük az irodalom is foglalkozik.
- Homérosz *Odüsszeia* című eposzában a főhős a trójai háborúból Ithakába való hazatérésének történetét olvashatjuk. Odüsszeusznak útikalandjai során Kalüpszó nimfa kínál halhatatlanságot, ám a főhős az örök életnél is drágábbnak tartja családi boldogságát: a nimfától feleségéhez, Pénélopéhoz, illetve fiához, Télemakhoszhoz kívánczik.
- Máté evangéliuma a *Hegyi beszédben* a nyolc boldogságról tanító Jézus szavait idézi. A tanítás szerinti életet élő emberek Istentől nyernek jutalmat vagy gyógyírt erényükért a földön és a mennyben.
- William Shakespeare *Romeo és Júlia* című drámájában a két főszereplő boldogságát beteljesült szerelmük jelenthetné, azonban a véletlenek összjátékából kibontakozó tragikus fordulatok halálukhoz vezetnek.
- Voltaire *Candide* című regényében a főhős a boldogságot a konstantinápolyi kertben végzett értelmes munkában találta meg.
- Johann Wolfgang von Goethe *Faust I.* című művében a főhős szerződést köt Mefisztóval. E megállapodás tárgya Faust boldogsága, melyért cserébe a hős saját lelkét kínálja fel Mefisztónak. A boldogságot a főszereplő végül az értelmes emberi munkavégzésben ismeri fel.
- Csokonai Vitéz Mihály *A boldogság* című versében életképet ír. A költemény lírai alanya boldogságáról szól. Ezt az állapotot a szerelemnek, a természetközelségnek, a bornak, a szépségnek és a költészetnek köszönhetően éli meg.
- Vörösmarty Mihály *A merengőhöz* című költeménye is szól a boldogságról. A beszélő bölcsességekben fogalmazza meg az ehhez szükséges emberi magatartásformákat. A szöveg üzenete alapján a boldogság záloga a mohó, elérhetetlen vágyálmok elengedése, az elérhető, az embernek rendelt értékekkel (bizalom/hit, érzelmek, gondolatok, szeretet) való józan megelégedés.
- Vörösmarty Mihály *Csongor és Tünde* című művének központi gondolata a boldogságkeresés. A mű címe egyrészt szerelmi történetet ígér, másrészt utal a két világszint (földi-égi) érintkezésének lehetőségére. A két főhős vágyódása ellentétes irányú, céljukat, boldogságukat csak saját világuk átlépésével érhetik el. A tét az ember/Csongor boldogsága. Tünde neve és tüneményeszerű volta a boldogság tünékenységet, veszélyeztetettséget jelzi. Az egymással hierarchikus viszonyban lévő világok közti átjárhatóságot archetipikus vezérmotívumok teremtik meg. Csongor mint

vándor, boldogságkereső utazóként lép elénk. Útjának kezdő- és végpontja a kert (lélekszimbólum, a boldogság szimbolikus tere), közepén a termő világfával. A szerelmesek itt tesznek kísérletet egy lehetséges harmónia, a személyes életben elérhető boldogság megtalálására. A dráma további szereplői biztos célképpzettel rendelkeznek, a boldogság forrását a pénz, a hatalom és a tudás birtoklásában vélik megtalálni.

- Jókai Mór *Az arany ember* című regényének bölcséleti alapját az ember és a polgár ellentéte adja. Rousseau szerint az egyén nem lehet egyszerre a természetben és a civilizációban boldog, mert a kettő kizárja egymást. Timár Mihály sorsa is ezt példázza, ő is boldogságát keresi. A polgári világban a karrier, a pénz, a világ alakíthatóságába vetett hit adhat örömet, de boldogságot? Mihály közéleti sikerei, karrierje és házassága ellenében a Senki szigetén Noémivel megélt szerelme és a család jelentik számára a boldogságot.
- Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődés* című regényében a főhős, Raszkolnyikov a mű zárlatában: Szonyához fűződő szerelmében és Istenbe vetett hitében talál boldogságra.
- Madách Imre *Az ember tragédiája* című drámájában Ádám és Éva a záró színben találta meg a boldogságot. E boldogság záloga a megélt eszme: az Isten kegyelmében megélhető szabad akarat, a lelkiismeret vezette létezés és a szerelem volt.
- Kosztolányi Dezső a *Boldog szomorú dalban* ír a boldogságról. Létösszegzésében a boldogságot sok összetevőből álló, általános elégedettségnek éli meg. A létbiztonságon felüli jólét, a komfortos élet, a hírnév, a munka, a feleség, a barátok adta örömekbe azonban fájdalmas hiány is vegyül: a lírai én elvesztett, régi kincsét (fiatalság, naivitás, tisztaság stb.) egyidejűleg éli meg boldogságával.
- Tóth Árpád az *Esti sugárkoszorúban* egyetlen pillanatban éli meg a boldogságot: felesége szerelme által, egy látomásban a tapasztalaton túli örömet tapasztalja meg.
- Radnóti Miklós *Tétova óda* című verse a hitvesi líra tárgykörébe tartozik. A szerelmi érzést egyszerre mutatja egyetemesnek, titokzatosnak és szubjektívnek. A lírai én boldogságélményét a hétköznapiak átpoetizálásával teremti meg. Az *én te*-ben való feloldódása, az otthonosság érzése képes oldani az ember szorongását. József Attila ezt a vágyott, csak elképzelt hétköznapi idillt az *Óda Mellékdalában* fogalmazza meg.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a Javítási-értékelési útmutatótól eltérő, de a feladat szövegére épülő, helytálló értelmezés elfogadható.

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
- szerkesztési hiba: - - - - -
- szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
- logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
- logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik:

~~~~~

Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.

- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- szövegbeli hiány jele: √
- a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: ⊥
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: ∩
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától *A magyar helyesírás szabályainak* 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba. (A központoszási hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora, szimbólum, ars poetica, motívum, avantgárd)
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. a *-ban/-ben* és a *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.

- A helyesírási hibákat a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsorban, valamint a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A műértelmező szövegalkotási feladatot és a reflektáló szövegalkotási feladatot **szószámától függetlenül javítani, értékelni kell**, majd a helyesírási hibapontokat a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor helyesírási hibapontjaival összesíteni kell. Az összesített pontszámok alapján állapítja meg a javító tanár a vizsgadolgozat helyesírási pontszámát.

A vizsgadolgozat szövegalkotási feladatai (műértelmező szöveg és reflektáló szöveg) **a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhetők, ha** a vizsgázó a feladatokat nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladatok témájáról írt. Ebben az esetben helyesírási hibapontjait a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor helyesírási hibapontjai alapján állapítja meg a javító tanár.

Az íráskép értékelésében az általános értékelési szempontok az irányadók.

- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró a javítani kívánt szót / szavakat egy vonallal áthúzza, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználat pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírási típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban (pl. *friss*, *kommunikáció*, *kötelezettség*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel*, *dühhel/dühvel*, *százzsor*, *színpad*, *mondja*, *hallgat*, *egyes*, *gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia*, *Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia*, *balatoni*, *móriczi*, *adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy*, *megy le*, *le fog menni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése (pl. *folyik*, *folyjon*, *megfojtja*)
- a felszólító módú igealakokban (pl. *higgyen*, *hagyja*)

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, a tagadott szóval, a tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban (pl. *árbóc*, *búra*, *immunis*; az *a*-á és *e*-é hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), kémiaszakkör, szabadvers, szerelmes vers*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központoszási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központoszási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központoszási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek hiánya vagy téves használata
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központoszási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központoszási hibákkal 4 hibapontonál több nem szerezhető.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központoszási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0–2	0
3–4	–1
5–6	–2
7–8	–3
9–10	–4
11–12	–5
13–14	–6
15–16	–7
17–	–8

Az íráskép értékelése

Nem vonható le pont, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.

1 pont vonandó le, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, de a külső forma hibái (javítások, ékezethasználat rendezettségé) többször, visszatérően, de néhány hibánál nem többször kifogásolhatók.

2 pont vonandó le, ha az íráskép nem vagy alig olvasható, a dolgozatíró a javítás szabályos módjától eltérően javít, az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. Dolgozata összességében rendetlen, rendezetlen munka benyomását kelti.